

Janusz Jarosiński

Elżbieta Trafialek

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

MAŁA I ŚREDNIA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ W SYSTEMIE POLITYKI SPOŁECZNEJ REGIONU ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Wprowadzenie

Region świętokrzyski jest zaliczany w kraju do regionów o stosunkowo niskim poziomie konkurencyjności gospodarczej. W obecnym układzie administracyjnym podobne problemy występują w woj. warmińsko-mazurskim, podlaskim, podkarpackim i lubelskim, które są zaliczane do tzw. ściany wschodniej. Z uwagi na opóźnienia w rozwoju gospodarczym i cywilizacyjnym, podobieństwo problemów, złożoności i narastania procesów depresyjnych na terenach wiejskich do regionów tzw. ściany wschodniej zaliczono również woj. świętokrzyskie i mazowieckie, a więc prawie wszystkie w zewnętrznym otoczeniu Ziemi Świętokrzyskiej.

Zwraca się również uwagę na to, że region świętokrzyski, który stanowił Staropolski Okręg Przemysłowy w przeszłości nie wykorzystał swoich szans rozwojowych, zwłaszcza przywileju pierwszego okręgu przemysłowego na ziemiach polskich. Po 1945 r., a zwłaszcza w okresie transformacji, przemysł regionu nie nadążał za nowymi rozwiązaniami technologicznymi i zaprzepaścił swoją szansę rozwojową¹. Region wkroczył w okres transformacji społeczno-gospodarczej po 1989 r. z licznymi problemami społecznymi i ekonomicznymi charakterystycznymi dla obszarów postindustrialnych. To powoduje, że zaawansowany rozwój wielofunkcyjny obszarów wiejskich może wystąpić dopiero w przyszłości jako pochodna rozwoju gospodarczego regionu świętokrzyskiego.

¹ W. Żebrowski: *Zróżnicowanie funkcjonalne obszarów wiejskich w Polsce*. W: *Funkcje obszarów wiejskich*. Red. E. Pałka. Wydawnictwo AS, Kielce 2005, s. 28.

1. Społeczne skutki transformacji społeczno-gospodarczej w regionie

Od początku transformacji ten obszar gospodarczo-administracyjny ma poważne problemy z utrzymaniem liczby ludności oraz dotychczasowych miejsc pracy. W latach 1999-2010 ludność woj. świętokrzyskiego spadła z 1 322 700 osób do 1 266 014 osób, czyli o ponad 56,8 tys. mieszkańców, w tym 32,4 tys. mężczyzn i 24,4 tys. kobiet. Zmniejszyła się o 1,3% liczba mieszkańców miast, co świadczy o poważnym deficycie miejsc pracy w regionie. Według ekonomicznych kryteriów liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym spadła z 24,9% do 18,1%, w wieku produkcyjnym wzrosła z 58,9% do 63,5%, podobnie jak i w wieku poprodukcyjnym z 16,2% do 18,4%². Powyższe dane wskazują na fakt przekroczenia przez społeczeństwo regionu granicy starości demograficznej oraz na niepokojący fakt, że liczba ludności w wieku poprodukcyjnym przekroczyła liczbę ludności w wieku przedprodukcyjnym. Oznacza to, że procesy starzenia się ludności stały się poważnie zaawansowane i w nieznacznym stopniu odbiegają od prognoz demograficznych do roku 2015³.

W ramach rozpoczętej restrukturyzacji przemysłu ciężkiego, metalowego i zbrojeniowego w 1990 r. zwolniono w woj. kieleckim ok. 7 tys. pracowników, w latach 1991-1993 odpowiednio od 19,7 do 21,1 tys. pracowników w skali roku, następnie w latach 1994-1996 kolejno 16,9 tys., 12,3 tys. i 10,2 tys., a w latach 1997-1998 po ponad 5 tys. pracowników rocznie. Szczególnie dramatyczne okazały się lata 1991-1993, kiedy to pracę utraciło kolejno 27%, 25% i 20% ogółu pracowników przedsiębiorstw przemysłowych woj. kieleckiego⁴. Powyższe zwolnienia były zwolnieniami z przyczyn zakładów pracy, najczęściej związanych z restrukturyzacją firm. Masowe zwolnienia dotyczyły w pierwszej kolejności chłoporobotników, a więc ludności dwuzawodowej, zamieszkałej w północnej przemysłowionej części woj. kieleckiego, w której to był zlokalizowany przemysł ciężki, a w szczególności przemysł zbrojeniowy.

Po powstaniu woj. świętokrzyskiego w 1999 r. zwalnianie pracowników z przyczyn zakładów pracy nadal było kontynuowane, a sytuację w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

² http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/kielce/ASSETS_11w05_03.pdf [10.02.2011].

³ *Rocznik statystyczny województwa świętokrzyskiego 2005*. Kielce 2006, s. 95.

⁴ Analizy i oceny sytuacji na rynku pracy woj. kieleckiego za lata 1993-1998.

Tabela 1

Zwolnienia z przyczyn dotyczących zakładu pracy w woj. świętokrzyskim w latach 1999-2010

Rok	Ogółem		Sektor			
			Sektor publiczny		Sektor prywatny	
	Zakładów	Osób	Zakładów	Osób	Zakładów	Osób
1999	88	5940	43	3978	45	1962
2000	102	4333	35	1613	67	2720
2001	146	6126	42	2674	104	3452
2002	101	5476	28	3180	73	2296
2003	99	3144	48	1174	51	1970
2004	44	1161	18	348	26	813
2005	25	1170	6	69	19	1101
2006	14	511	2	32	12	479
2007	14	733	2	52	12	681
2008	19	806	6	29	13	777
2009	43	2356	12	162	31	2194
2010	15	431	3	125	12	306

Źródło: Na podstawie ocen i analiz sytuacji na rynku pracy woj. świętokrzyskiego za lata 1999-2010 oraz informacji statystycznych Urzędu Statystycznego w Kielcach za lata 1999-2010.

W latach 1999-2010 doszło również do zwolnień z przyczyn wynikających z sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw regionu świętokrzyskiego, ale na znacznie mniejszą skalę.

Na podstawie badań przeprowadzonych przez regionalnych polityków społecznych wynika, że w latach 1989-2010 w byłym woj. kieleckim i obecnym woj. świętokrzyskim pracę mogło stracić ok. 250 tys. osób, głównie ludności dwuzawodowej z północnej części regionu⁵. Sprawę tę dodatkowo pogłębia problem ludności zbędnej na wsi, która według badań regionalnych w 1996 r. stanowiła 95,3 tys. osób, w tym 41,3 tys. osób całkowicie zbędnych i 54 tys. częściowo zbędnych.

Zmiana sytuacji po powstaniu woj. świętokrzyskiego polegała na tym, że zwolnienia z przyczyn zakładów pracy objęły nie tylko tradycyjnie restrukturyzowany sektor publiczny, ale także od 2000 r. sektor prywatny, który zwolnienia

⁵ Szerzej: E. Trafiałek: *Polityka rynku pracy i bezrobocie a perspektywy rozwoju regionu świętokrzyskiego*. W: *Wybrane problemy polityki społecznej i gospodarczej*. T. I. Red. A. Kozera. WSSMiKS w Chełmie, Stowarzyszenie Rozwoju Kulturalno-Gospodarczego Powiatu Pińczowskiego, Chełm, Pińczów 2009; J. Jarosiński: *Region świętokrzyski – przyczyny braku zmian w strukturze społecznej*. W: *Wybrane problemy polityki społecznej i gospodarczej*. T. I. Red. A. Kozera. WSSiKS w Chełmie, Stowarzyszenie Rozwoju Kulturalno-Gospodarczego Powiatu Pińczowskiego, Chełm, Pińczów 2009; M. Gębski: *Rynek pracy. Wybrane problemy*. Wszechnica Świętokrzyska, Kielce 2008; B. Jarosiński: *Świętokrzyskie w dobie zmian 1999-2006. Studium polityki regionalnej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2011.

zaczął skutecznie działać na poziomie wyższym niż sektor państwowy. Była to tym bardziej przykra niespodzianka, bowiem sektor prywatny uchodził za ten, który potrafił racjonalizować rynek pracy i dbać o rozwój własnych przedsiębiorstw i był przedstawiany w sensie propagandowym jako sektor prorozwojowy.

2. Małe i średnie firmy nową szansą regionu

W tej sytuacji rozwój gospodarczy regionu świętokrzyskiego został uzależniony od aktywności ekonomicznej ludności i jej zdolności do tworzenia nowych miejsc pracy. Początek przedsiębiorczości w byłym woj. kieleckim to firmy rodzinne, które powstawały w ważniejszych ośrodkach przemysłowych regionu, a przede wszystkim w takich miastach, jak Kielce, Ostrowiec Św., Skarżysko-Kamienna, Starachowice czy Końskie, w których to ośrodkach doszło do zwolnień masowych z przyczyn zakładów pracy. Jak podaje M. Gębski „(...) na początku transformacji ten kierunek był ledwie odczuwalny, bowiem w roku 1990 powstało zaledwie ponad trzy tysiące nowych podmiotów, w 1991 roku było ich blisko sześć tysięcy, ale już w latach kolejnych ich wzrost był dynamiczny”⁶. W 1993 r. w sporządzonej po raz pierwszy przez Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach statystyce wybranych problemów rynku pracy w byłym woj. kieleckim wykazano 45 347 podmiotów gospodarczych, a w 1998 r. już 64 947 podmiotów gospodarczych⁷.

W następstwie reformy administracyjnej i powstania woj. świętokrzyskiego wzrosła aktywność gospodarcza mieszkańców regionu i w 1999 r. sieć podmiotów gospodarczych obejmowała już ponad 81 tys. firm. W 2003 r. ich liczba przekroczyła 100 tys., a w latach 2008-2010 ustabilizowała się ich liczba na poziomie ponad 108 tys. podmiotów gospodarczych.

W okresie transformacji gospodarczej, a szczególnie w latach 1999-2010 w Świętokrzyskiem, w ramach samozatrudnienia i popularności firm rodzinnych, mieszkańcy regionu sami zaczęli tworzyć dla siebie miejsca pracy, dzięki czemu sieć podmiotów gospodarczych uległa wyraźnej rozbudowie. Była to reakcja społeczna na kolejne masowe zwolnienia pracowników z przyczyn zakładów pracy, kiedy to uznano, że własne problemy socjalne i ekonomiczne można rozwiązywać oraz kształtować własną pozycję społeczną w drodze własnej aktywności gospodarczej. Miało to zasadnicze znaczenie społeczne, bowiem zaczęto sobie uświadamiać fakt, że nie można „ogłądać się na państwo”, a sprawy

⁶ „Gazeta Kielecka” 1997 nr 36.

⁷ *Analizy i oceny sytuacji na rynku pracy w woj. kieleckim za lata 1993-1998.*

należy wziąć w przysłowiowe „własne ręce”. Jednocześnie uświadomiono sobie, że działalność na własny rachunek gospodarczy to działalność na swoją odpowiedzialność i swoje własne ryzyko ekonomiczne. Rozwój przedsiębiorczości w regionie świętokrzyskim w latach 1999-2010 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2

Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej-REGON w woj. świętokrzyskim w latach 1999-2010

Podmioty gospodarcze zarejestrowane w woj. świętokrzyskim w latach 1999-2010						
Rok	1999	2001	2004	2006	2008	2010
Ogółem	81112	95600	103116	106312	108399	108715
Przetwórstwo przemysłowe (%)	10,6	9,7	9,4	9,5	9,3	9,1
Budownictwo (%)	11,2	11,4	11,0	11,0	12,3	13,3
Obsługa firm i nieruchomości (%)	9,4	10,9	12,1	12,2	11,8	11,9
Handel-naprawy (%)	40,8	38,4	38,6	38,1	36,8	34,3
Transport, gospodarka samochodowa	8,1	7,6	7,3	7,0	7,0	7,0

Źródło: Na podstawie analizy i ocen sytuacji rynku pracy w woj. świętokrzyskim za lata 1999-2010 oraz roczników statystycznych woj. świętokrzyskiego za lata 1999-2006.

Ukształtowała się jednocześnie struktura podmiotów gospodarczych, w której w sposób szczególnie dominował handel i naprawy jako dział aktywności gospodarczej najłatwiejszy do uruchomienia. Czołowe miejsca w systemie gospodarki regionalnej zajęła działalność produkcyjna, budownictwo, obsługa nieruchomości i firm oraz wspólny dział statystyczny: transport, składowanie i łączność⁸. Wymienione wyżej działy aktywności gospodarczej ulegają jednak stopniowej ewolucji na rzecz innych działów, głównie ze sfery usług, ale nadal mają podstawowe znaczenie z przyczyn ekonomicznych i społecznych. Wciąż mała przedsiębiorczość w systemie gospodarczym odgrywa istotną rolę, co potwierdza poniższa tabela statystyczna.

⁸ Szerzej: B. Jarosiński: *Bezpieczeństwo socjalne mieszkańców woj. świętokrzyskiego*. W: *Bezpieczeństwo RP w wymiarze narodowym i międzynarodowym*. Tom II. Red. M. Marszałek, G. Sobolewski, T. Konopka, A. Cyran. WSH, Kielce 2011.

Tabela 3

Podmioty gospodarki narodowej w woj. świętokrzyskim według liczby zatrudnionych w latach 2005-2010

Podmioty gospodarki narodowej według wielkości zatrudnienia						
Rok	2005		2006		2010	
	w liczbach	w %	w liczbach	w %	w liczbach	w %
Ogółem,	104 416	100,0	106 312	100,0	108 715	100
z tego zatrudniające:						
– do 9 osób	99 439	95,2	101 265	95,2	103 228	94,9
– od 10 do 49 osób	4 045	3,9	4 111	3,9	4 512	4,2
– od 50 do 249 osób	803	0,8	808	0,8	849	0,8
– powyżej 249 osób	129	0,1	128	0,1	126	0,1

Źródło: Na podstawie ocen i analiz sytuacji na rynku pracy woj. świętokrzyskiego za lata 2005-2010.

Sieć podmiotów gospodarczych funkcjonujących w woj. świętokrzyskim w latach 2005-2010 obejmowała głównie niewielkie firmy, zatrudniające do 9 osób (95,2%), najczęściej zaliczane do kategorii małych firm rodzinnych.

Tabela 4

Stan sektorów prywatnego i publicznego w Polsce i w województwie świętokrzyskim w 2008 r.

Zatrudnionych w %	ogółem	< 9	10-49	50-249	> 250
Sektor prywatny Polska	96,73	98,03	75,90	63,49	59,94
Sektor prywatny Świętokrzyskie	96,78	98,48	69,27	56,57	56,74
Sektor publiczny Polska	3,27	1,97	24,10	36,51	40,06
Sektor publiczny Świętokrzyskie	3,22	1,52	30,73	43,43	43,26
Pracujący na 1 przedsiębiorstwo					
Polska	5,10	2,10	21,70	104,0	883,6
Świętokrzyskie	4,50	2,10	21,40	107,9	546,6

Źródła: Raport o stanie sektora MSP w latach 2008-2009. Warszawa 2010, s. 281.

Działalność gospodarcza mikro i małych firm w woj. świętokrzyskim odgrywa istotną rolę społeczną i gospodarczą, bowiem w tych sektorach pracę świadczy 60% zatrudnionych, w tym 45% w sektorze mikroprzedsiębiorstw. Pozostałe przedsiębiorstwa zatrudniają po 20% pracujących⁹.

⁹ Raport o stanie sektora MSP w latach 2008-2009. Warszawa 2010, s. 124.

Cechą firm mikro i małych jest to, że nie chcąc ponosić ryzyka ekonomicznego, unikają zaciągania kredytów bankowych, a własny rozwój finansują na podstawie wypracowanych zasobów, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5

Źródła finansowania inwestycji przedsiębiorstw w 2008 r. według liczby pracujących (w %) w woj. świętokrzyskim

Rodzaj finansowania	ogółem	0-49*	50-249	> 250
Środki własne	85,43	81,21	64,95	93,47
Środki budżetowe	3,31	3,21	3,65	3,20
Kredyty i pożyczki krajowe	7,34	15,11	22,37	0,87
Środki zagraniczne	0,58	0,23	1,23	0,39
Pozostałe	3,34	0,24	4,15	2,07

* 45% stanowią firmy mikro zatrudniające do 9 osób.

Źródło: Ibid., s. 124.

Zwraca uwagę fakt, że mikrofirmy zatrudniające w woj. świętokrzyskim przeciętnie 2,1 pracowników i przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 250 pracowników inwestycje finansują z własnych zasobów, unikając kredytowania inwestycji z pomocą banków. Również środki zagraniczne na rozwój przedsiębiorstw pozostają wykorzystane nawet poniżej błędu statystycznego. Wynika to z braku zaufania do instytucji finansowych, ale z drugiej strony świadczy o dużej ostrożności mikroprzedsiębiorstw w kształtowaniu własnej przyszłości.

Mimo takiej postawy przedsiębiorstw, głównie rodzinnych, zwraca uwagę fakt, że na tle kraju dynamika rozwoju podmiotów gospodarczych w woj. świętokrzyskim prezentuje się stosunkowo dobrze, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6

Dynamika ilościowych zmian podmiotów gospodarczych w kraju i regionie świętokrzyskim w latach 1999-2006

Województwa	Podmioty gospodarcze według systemu REGON na 10 tys. mieszkańców			Spółki prawa handlowego na 10 tys. mieszkańców		
	1999	2006	Zmiana w % 1999 = 100%	1999	2006	Zmiana w % 1999 = 100%
1	2	3	4	5	6	7
Polska	161	954	492,91	38	61	59,21
Dolnośląskie	169	1051	523,37	41	66	62,22
Kujawsko-pomorskie	137	905	563,00	29	45	56,60
Lubelskie	117	693	492,31	20	33	61,39

cd. tabeli 6

1	2	3	4	5	6	7
Lubuskie	169	1047	520,26	41	60	48,64
Łódzkie	141	940	566,19	26	44	66,67
Małopolskie	154	885	476,55	29	90	71,28
Mazowieckie	234	1179	403,42	81	123	53,17
Opolskie	249	891	258,55	26	43	63,60
Podkarpackie	211	671	218,61	15	28	86,58
Podlaskie	116	744	539,18	18	31	69,78
Pomorskie	189	1039	450,03	57	81	40,91
Śląskie	161	911	467,25	34	55	63,58
Świętokrzyskie	116	831	614,53	19	31	67,03
Warmińsko-mazurskie	140	780	458,34	22	36	59,64
Wielkopolskie	158	1023	547,88	38	61	60,53
Zachodniopomorskie	183	1237	577,44	43	66	53,63

Źródło: A. Jarubas: *Wpływ strategii rozwoju woj. świętokrzyskiego na tożsamość regionalną*. W: *Tożsamość województwa świętokrzyskiego w kontekście kraju i Unii Europejskiej*. Red. A. Kasińska-Metryka, R. Miernik. Unikat 2, Kielce 2008, s. 15.

Rozwój gospodarczy regionu w latach 1999-2006 jest także efektem wzmożonej aktywności ekonomicznej mieszkańców, którzy utraceni miejsca pracy w zakładach o masowym zatrudnieniu odzyskali niejako w drodze rozwoju przedsiębiorczości, a w szczególności małej i średniej. Na przestrzeni lat 1999-2006 liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON na 10 tys. mieszkańców wzrosła w kraju o blisko 490%, podczas gdy w woj. świętokrzyskim ponad 600%. Poprawiło to znacznie pozycję regionu w kraju, który z ostatniego miejsca w kraju w 1999 r. przesunął się na 12 pozycję w 2006 r. Podobnie odnotowano wzrost liczby spółek prawa handlowego.

W świetle danych zawartych w tab. 6 można wnioskować o stałym wzroście podmiotów gospodarczych na rynku regionu świętokrzyskiego. W dominujących w regionie działach aktywności gospodarczej zachowują one dość daleko posuniętą stabilizację i odporność na wahania koniunktury gospodarczej, stawiąc w 2006 r. blisko 80% potencjału gospodarczego województwa¹⁰.

Stopniowy upadek lub ograniczenie działalności gospodarczej dotknęło dominujące w regionie przedsiębiorstwa związane z przemysłem ciężkim, a przede wszystkim z szeroko pojętym przemysłem zbrojeniowym. To spowo-

¹⁰ *Analiza i ocena sytuacji na rynku pracy w województwie świętokrzyskim w 2006 r.* Kielce 2007, s. 20; W rocznikach statystycznych stwierdza się, że „(...) handel i naprawy obejmuje: handel hurtowy i detaliczny, naprawę pojazdów samochodowych i motocykli oraz artykułów u zbytku osobistego i domowego”.

dowało masowe bezrobocie, a powstające w regionie mikroprzedsiębiorstwa zakumulowały utracone miejsca pracy. Znacząca pozycja rolnictwa w regionie powodowała, że poziom wynagrodzeń w regionie świętokrzyskim w latach 1999-2009 odbiegał coraz bardziej od średnich krajowych. Problem ten ilustruje poniższa tabela statystyczna.

Tabela 7

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Polsce oraz w woj. świętokrzyskim w latach 1999-2009

Rok	Średnie wynagrodzenie w skali (zł)		% do średniej krajowej w regionie
	Kraj	Woj. świętokrzyskie	
1999	1697,12	1514,11	89,2
2000	1893,74	1717,85	90,7
2001	2045,11	1815,12	88,7
2002	2097,83	1852,35	88,2
2003	2185,02	1912,25	87,5
2004	2273,44	1991,63	87,2
2005	2360,62	2042,43	86,5
2006	2475,88	2118,00	85,5
2007	2866,04	2467,07	86,0
2008	3158,48	2745,39	86,9
2009	3315,38	2868,09	86,5
2010	3435,35	2971,58	86,5

Źródło: Na podstawie danych statystycznych GUS za lata 1999-2010 oraz Banku Danych Regionalnych.

Jak wynika z danych zamieszczonych w powyższej tabeli w latach 1999-2009 w kraju oraz w woj. świętokrzyskim odnotowano w liczbach bezwzględnych wzrost przeciętnych wynagrodzeń. W odniesieniu do średniej krajowej w latach 2001-2009 w przypadku regionu świętokrzyskiego nastąpił jednak ponad 2% spadek wynagrodzeń w stosunku do średniej krajowej. Zostało to spowodowane przejściową dekoniunkturą w gospodarce narodowej, a wynagrodzenia średnie w regionie świętokrzyskim były wyższe od średnich płac w woj. kujawsko-pomorskim, podkarpackim, warmińsko-mazurskim i nieznacznie odbiegały od wynagrodzeń w woj. łódzkim, lubelskim i podlaskim¹¹.

¹¹ *Rocznik statystyczny województw 2005*. Warszawa 2006, s. 402.

Kolejnym ważnym problemem socjalnym i ekonomicznym stają się aktualne problemy wsi świętokrzyskiej. W regionie dominuje przede wszystkim struktura rozdrobnionych gruntów i gospodarstw. Tylko 4,8% gospodarstw przekracza powierzchnię 10 hektarów. Ponadto ten region cechuje duże zróżnicowanie jakości gleb. Gleby najwyższej jakości przeważają w południowej oraz wschodniej części województwa, natomiast najslabsze przeważają w części północnej¹².

Gdyby przyjąć 7% zatrudnienie w rolnictwie odpowiadające standardom Wspólnoty, to w rolnictwie polskim znalazłoby zatrudnienie ponad 1 mln mieszkańców wsi w miejsce zatrudnionych ponad 4,6 mln osób, co oznacza 35,5% stopę bezrobocia. Dla regionu świętokrzyskiego dotychczasowe zatrudnienie na poziomie ponad 290 tys. osób i 48,9% ogółu zatrudnionych jest nie do utrzymania i należy spodziewać się, że pracę na wsi może znaleźć tylko 41,6 tys. osób. Stopa bezrobocia w warunkach unijnej konkurencyjności w rolnictwie może osiągnąć poziom 53,1% ogółu bezrobotnych w województwie przy jednoczesnym braku programów osłonowych i rozwojowych¹³.

Z badań przeprowadzonych w II połowie 2007 r. wynika, że 70% mieszkańców woj. świętokrzyskiego jest zadowolonych ze swojego życia. Najwięcej satysfakcji dostarcza rodzina i życie towarzyskie, a przede wszystkim dzieci. 78% deklaruje zadowolenie ze swojego miejsca zamieszkania, a 68% z warunków mieszkaniowych. Na tym tle znacznie mniej entuzjastycznie wyglądają jednak oceny ekonomicznego wymiaru życia – z materialnych warunków życia jest zadowolonych 35% badanych, a ze swoich zarobków już tylko 20%¹⁴.

Podsumowanie

W tej sytuacji z przyczyn ekonomicznych i socjalnych działalność sektora MSP musi ograniczać się terytorialnie oraz stale dostosowywać się do możliwości gospodarczych ludności konkretnych gmin i powiatów. Sektor MSP potrafił w regionie świętokrzyskim poprzez rozwój przedsiębiorczości w istotnym stopniu złagodzić poważne napięcia społeczne, związane z wysokim bezrobociem. Jednocześnie sektor MSP mimo rozmaitych trudności, zajął w gospodarce regionu świętokrzyskiego ważne miejsce, od którego prawie w 80% zależy oblicze gospodarcze Ziemi Świętokrzyskiej.

¹² Szerzej: B. Jarosiński: *Dylematy socjalne mieszkańców wsi na przykładzie regionu świętokrzyskiego*. W: *Profesjonalna praca socjalna. Warunki skuteczności. Doświadczenia. Kierunki zmian*. Red. E. Trafiałek. Wszechnica Świętokrzyska, Kielce 2008.

¹³ I. Frenkel: *Ludność, bezrobocie i zatrudnienie na wsi*. Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa, Warszawa 2003, tab. 4.

¹⁴ M. Sztandera: *Jak się żyje w województwie świętokrzyskim*. Gazeta Wyborcza/Kielce 25 września 2008.

Literatura

- Analizy i oceny sytuacji na rynku pracy w woj. świętokrzyskim za lata 1999-2010.* Opracowania WUP Kielce.
- Frenkel I.: *Ludność, bezrobocie i zatrudnienie na wsi.* Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa, Warszawa 2003.
- Gębski M.: *Rynek pracy. Wybrane problemy.* Wszechnica Świętokrzyska, Kielce 2008.
http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/kielce/ASSETS_11w05_03.pdf [10.02.2011].
- Jarosiński B.: *Bezpieczeństwo socjalne mieszkańców woj. świętokrzyskiego.* W: *Bezpieczeństwo RP w wymiarze narodowym i międzynarodowym.* Tom II. Red. M. Marszałek, G. Sobolewski, T. Konopka, A. Cyran. WSH, Kielce 2011.
- Jarosiński B.: *Dylematy socjalne mieszkańców wsi na przykładzie regionu świętokrzyskiego.* W: *Profesjonalna praca socjalna. Warunki skuteczności. Doświadczenia. Kierunki zmian.* Red. E. Trafiałek. Wszechnica Świętokrzyska, Kielce 2008.
- Jarosiński J.: *Region świętokrzyski – przyczyny braku zmian w strukturze społecznej. Wybrane problemy polityki społecznej i gospodarczej.* T. I. Red. A. Kozera. WSSiKS w Chełmie, Stowarzyszenie Rozwoju Kulturalno-Gospodarczego Powiatu Pińczowskiego, Chełm, Pińczów 2009.
- Jarosiński B.: *Świętokrzyskie w dobie zmian 1999-2006. Studium polityki regionalnej.* Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2011.
- Jarubas A.: *Wpływ strategii rozwoju woj. świętokrzyskiego na tożsamość regionalną.* W: *Tożsamość województwa świętokrzyskiego w kontekście kraju i Unii Europejskiej.* Red. A. Kasińska-Metryka, R. Miernik. Unikat 2, Kielce 2008.
- Raport o stanie sektora MSP w latach 2008-2009.* Warszawa 2010.
- Rocznik statystyczny województw 2005.* Warszawa 2006.
- Rocznik statystyczny województwa świętokrzyskiego 2005.* Kielce 2006.
- Trafiałek E.: *Polityka rynku pracy i bezrobocie a perspektywy rozwoju regionu świętokrzyskiego.* W: *Wybrane problemy polityki społecznej i gospodarczej.* T. I. Red. A. Kozera. WSSiKS w Chełmie, Stowarzyszenie Rozwoju Kulturalno-Gospodarczego Powiatu Pińczowskiego, Chełm, Pińczów 2009.

SMALL AND MEDIUM ENTERPRISE IN THE SOCIAL POLICY SYSTEM OF ŚWIĘTOKRZYSKIE REGION

Summary

Following the socio-economic transformation, the area of Świętokrzyskie region has become a problematic area due to the collapse of heavy industry, especially the arms industry. First of all, the plants with mass employment in the northern part of the region collapsed, and it was the population commuting to work from villages that was dismissed. As a result of mass dismissals in the industry and the collapse of numerous smaller plants 250 000 residents of the region have lost their job.